

KOMISJA
EUROPEJSKA

Bruksela, dnia 15.4.2014 r.
COM(2014) 225 final

**SPRAWOZDANIE KOMISJI DLA PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO, RADY I
EUROPEJSKIEGO KOMITETU EKONOMICZNO-SPOŁECZNEGO**

**w sprawie stosowania rozporządzenia Rady (WE) nr 2201/2003 dotyczącego jurysdykcji
oraz uznawania i wykonywania orzeczeń w sprawach małżeńskich oraz w sprawach
dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej, uchylającego rozporządzenie (WE) nr
1347/2000**

WPROWADZENIE

W związku z coraz większą mobilnością obywateli w Unii¹ coraz więcej rodzin charakteryzuje wymiar międzynarodowy, w szczególności dotyczy to rodzin, których członkowie posiadają inną narodowość, mieszkają w różnych państwach członkowskich lub w państwie członkowskich, którego obywatelem nie jest co najmniej jeden z nich. Zgodnie z art. 81 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej Unia przyjmuje środki w dziedzinie współpracy sądowej w sprawach cywilnych mających skutki transgraniczne. W przypadku rozpadu rodzin istnieje szczególne zapotrzebowanie na tego rodzaju współpracę, aby zapewnić dzieciom bezpieczne otoczenie prawne pozwalające im utrzymywać relacje z osobami, na których spoczywa odpowiedzialność rodzicielska za nie i które mogą mieszkać w innym państwie członkowskim.

Pierwszym unijnym instrumentem przyjętym w obszarze współpracy sądowej w sprawach z zakresu prawa rodzinnego było rozporządzenie nr 1347/2000, w którym określono przepisy dotyczące jurysdykcji, uznawania i wykonywania orzeczeń w sprawach odnoszących się do rozvodu, separacji lub unieważniania małżeństw i orzeczeń w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej za dzieci obojga małżonków². Rozporządzenie to zostało uchylone rozporządzeniem nr 2201/2003³ (powszechnie znanym jako rozporządzenie Bruksela II bis, zwane dalej „rozporządzeniem”). Rozporządzenie stanowi podstawę unijnej współpracy sądowej w sprawach małżeńskich oraz w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej. Rozporządzenie ma zastosowanie od dnia 1 marca 2005 r. w odniesieniu do wszystkich państw członkowskich z wyjątkiem Danii⁴.

W rozporządzeniu zapewniono jednolite zasady dotyczące rozwiązywania konfliktów jurysdykcji między państwami członkowskimi oraz ułatwiono swobodny przepływ orzeczeń, dokumentów urzędowych i porozumień w Unii, określając przepisy dotyczące ich uznawania i wykonywania w innym państwie członkowskim. Rozporządzenie uzupełnia Konwencję dotyczącą cywilnych aspektów uprowadzenia dziecka za granicę sporządzoną w Hadze dnia

¹ W 2011 r. w UE-27 mieszkało 33,3 mln cudzoziemców, co odpowiada 6,6 % całkowitej liczby ludności. Większość z nich, tj. 20,5 mln, stanowili obywatele państw spoza UE, natomiast pozostałe 12,8 mln stanowili obywatele innych państw członkowskich UE. Ponieważ obywatelstwo można z czasem zmienić, warto przedstawić również dane według państwa urodzenia. W 2011 r. w UE mieszkało 48,9 mln osób urodzonych w obcym państwie, co odpowiada 9,7 % całkowitej liczby ludności. Wśród tych osób 32,4 mln urodziło się poza UE, a 16,5 mln w innym państwie członkowskim Unii (Statistics in Focus, wydanie nr 31/2012: „Prawie dwie trzecie cudzoziemców mieszkających w państwach członkowskich UE stanowią obywatele państw spoza UE-27”, Eurostat).

² Rozporządzenie Rady (WE) nr 1347/2000 z dnia 29 maja 2000 r. w sprawie jurysdykcji, uznawania i wykonywania orzeczeń w sprawach małżeńskich i w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej za dzieci obojga małżonków, Dz.U. L 160 z 30.6.2000, zmienione rozporządzeniem Rady (WE) nr 2116/2004 z dnia 2 grudnia 2004 r., Dz.U. L 367 z 14.12.2004.

³ Rozporządzenie Rady (WE) nr 2201/2003 dotyczące jurysdykcji oraz uznawania i wykonywania orzeczeń w sprawach małżeńskich oraz w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej, uchylające rozporządzenie (WE) nr 1347/2000, Dz.U. L 338 z 23.12.2003, s. 1.

⁴ Zgodnie z art. 1 i 2 Protokołu w sprawie stanowiska Danii, załączonego do Traktatu o Unii Europejskiej i do Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej, Dania nie uczestniczy w przyjęciu niniejszego rozporządzenia i w związku z tym nie jest nim związana ani go nie stosuje. Do celów niniejszego sprawozdania termin „państwa członkowskie” nie dotyczy Danii.

25 października 1980 r.⁵ (zwaną dalej „konwencją haską z 1980 r.”) i zawiera szczegółowe zasady dotyczące jego stosunku do niektórych postanowień Konwencji o jurysdykcji, prawie właściwym, uznawaniu, wykonywaniu i współpracy w zakresie odpowiedzialności rodzicielskiej oraz środków ochrony dzieci sporządzonej w Hadze dnia 19 października 1996 r.⁶ (zwanej dalej „konwencją haską z 1996 r.”)⁷.

Rozporządzenie nie zawiera zasad służących określeniu prawa mającego zastosowanie do sporów transgranicznych w dziedzinach objętych jego zakresem stosowania. W związku z prawem właściwym już w listopadzie 2004 r. Rada Europejska wezwała Komisję do przedstawienia zielonej księgi w sprawie konfliktu przepisów w sprawach dotyczących rozwodów⁸. W 2006 r. Komisja przedstawiła wniosek w sprawie zmian do rozporządzenia w odniesieniu do jurysdykcji oraz wprowadzenia zasad dotyczących prawa właściwego w sprawach małżeńskich (zwany dalej „wnioskiem Komisji z 2006 r. dotyczącym zmiany rozporządzenia”)⁹. Rada nie zdołała osiągnąć jednomyślności w sprawie przepisów dotyczących prawa właściwego, w związku z czym Komisja wycofała wniosek z 2006 r. dotyczący zmiany rozporządzenia¹⁰. Na podstawie nowych wniosków Komisji¹¹ 14 państw członkowskich zgodziło się na podjęcie wzmocnionej współpracy¹² i przyjęło rozporządzenie (UE) nr 1259/2010, w którym ustanowiono przepisy określające prawo właściwe dla rozwodu i separacji prawnej¹³ (zwane dalej „rozporządzeniem Rzym III”). Był to pierwszy przypadek, kiedy w UE zastosowano wzmocnioną współpracę. Ze względu na charakter wzmocnionej współpracy mogą ją podejmować wszystkie państwa członkowskie, a jej ostatecznym celem jest wdrożenie rozporządzenia Rzym III przez wszystkie państwa członkowskie. Od czasu

⁵ Konwencja ma zastosowanie we wszystkich państwach członkowskich.

⁶ Decyzja Rady z dnia 19 grudnia 2002 r. upoważniająca państwa członkowskie do podpisania w interesie Wspólnoty konwencji haskiej z 1996 r. o jurysdykcji, prawie właściwym, uznawaniu, wykonywaniu i współpracy w zakresie odpowiedzialności rodzicielskiej i środków ochrony dzieci, Dz.U. L 48 z 21.2.2003, s. 1. Konwencja ma zastosowanie we wszystkich państwach członkowskich z wyjątkiem Belgii i Włoch, które podpisały konwencję, lecz jeszcze jej nie ratyfikowały.

⁷ Rozporządzenie ma zastosowanie: (i) jeżeli dane dziecko ma zwykły pobyt na terytorium państwa członkowskiego; oraz (ii) w kwestiach uznawania i wykonywania orzeczeń wydanych w państwie członkowskim, nawet jeśli dane dziecko ma zwykły pobyt w państwie trzecim, które jest stroną wymienionej konwencji, art. 61.

⁸ Program haski: wzmacnianie wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości w Unii Europejskiej, przyjęty przez Radę Europejską w dniach 4–5 listopada 2004 r.

⁹ Wniosek dotyczący rozporządzenia Rady zmieniającego rozporządzenie (WE) nr 2201/2003 w odniesieniu do jurysdykcji i wprowadzającego zasady dotyczące prawa właściwego w sprawach małżeńskich (COM(2006) 399 final).

¹⁰ Dz.U. C 109 z 16.4.2013, s. 7.

¹¹ Wniosek dotyczący decyzji Rady nr .../2010/UE upoważniającej do podjęcia wzmocnionej współpracy w dziedzinie prawa właściwego dla rozwodów i separacji prawnej (COM(2010) 104 final – 2010/0066 (APP)); wniosek dotyczący rozporządzenia Rady wprowadzającego w życie wzmocnioną współpracę w dziedzinie prawa właściwego dla rozwodów i separacji prawnej (COM(2010) 105 final-2010/0067 (CNS)).

¹² Decyzja Rady z dnia 12 lipca 2010 r. w sprawie upoważnienia do podjęcia wzmocnionej współpracy w dziedzinie prawa właściwego dla rozwodów i separacji (2010/405/UE), Dz.U. L 189 z 22.7.2010, s. 12. Wzmocnioną współpracę ustanowiło między sobą 14 następujących państw członkowskich: Belgia, Bułgaria, Niemcy, Hiszpania, Francja, Włochy, Łotwa, Luksemburg, Węgry, Malta, Austria, Portugalia, Rumunia i Słowenia.

¹³ Rozporządzenie Rady (UE) nr 1259/2010 z dnia 20 grudnia 2010 r. w sprawie wprowadzenia w życie wzmocnionej współpracy w dziedzinie prawa właściwego dla rozwodu i separacji prawnej, Dz.U. L 343 z 29.12.2010, s. 10. Rozporządzenie Rzym III ma zastosowanie w 14 pierwotnych państwach członkowskich od dnia 21 czerwca 2012 r.

przyjęcia rozporządzenia Rzym III dwa kolejne państwa członkowskie podjęły decyzję o uczestnictwie we wzmocnionej współpracy¹⁴.

Niniejsze sprawozdanie opracowano na podstawie art. 65 rozporządzenia¹⁵. Sprawozdanie sporządzono w oparciu o strukturę rozporządzenia, dokonując w odrębnych sekcjach przeglądu przepisów dotyczących jurysdykcji, uznawania i wykonywania orzeczeń oraz współpracy między organami centralnymi państw członkowskich. Ponadto w sprawozdaniu w większym stopniu skoncentrowano się na szeregu kwestii horyzontalnych, a mianowicie na kwestii powrotu dziecka w sprawach dotyczących uprowadzenia dziecka przez jednego z rodziców, wykonywaniu orzeczeń i umieszczaniu dziecka poza rodziną w innym państwie członkowskim.

Niniejsze sprawozdanie stanowi pierwszą ocenę stosowania rozporządzenia, jaką przeprowadzono do tej pory, i nie jest ono wyczerpujące. Opracowano je na podstawie informacji otrzymanych od członków europejskiej sieci sądowej w sprawach cywilnych i handlowych (zwanej dalej „europejską siecią sądową”)¹⁶ oraz na podstawie dostępnych badań¹⁷, zielonej księgi Komisji dotyczącej prawa właściwego i właściwości sądów w sprawach rozwodowych¹⁸, wniosku Komisji z 2006 r. dotyczącego zmiany rozporządzenia oraz prac przeprowadzonych w ramach Haskiej Konferencji Prawa Prywatnego Międzynarodowego w zakresie działań następczych w związku z konwencjami haskimi z 1980 r. i z 1996 r. Ponadto w sprawozdaniu uwzględniono pisma, skargi i petycje obywatelskie oraz orzecznictwo Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej (zwanego dalej „Trybunałem Sprawiedliwości”) dotyczące rozporządzenia.

1. JURYSDYKCJA

1.1. Sprawy małżeńskie

Ze względu na coraz większą liczbą związków o charakterze międzynarodowym i wysoki współczynnik rozwodów w UE kwestia jurysdykcji w sprawach małżeńskich dotyczy co roku znacznej liczby obywateli¹⁹. Zawarte w rozporządzeniu przepisy dotyczące jurysdykcji

¹⁴ Rozporządzenie Rzym III będzie obowiązywało w Litwie od dnia 22 maja 2014 r. (Dz.U. L 323 z 22.11.2012, s. 18) i w Grecji od dnia 29 lipca 2015 r. (Dz.U. L 23 z 28.1.2014, s. 41).

¹⁵ Art. 65 stanowi, że do dnia 1 stycznia 2012 r. Komisja przedstawi Parlamentowi Europejskiemu, Radzie i Europejskiemu Komitetowi Ekonomiczno-Społecznemu sprawozdanie ze stosowania rozporządzenia, na podstawie informacji dostarczonych przez państwa członkowskie.

¹⁶ W szczególności na podstawie dyskusji prowadzonych w ramach posiedzeń europejskiej sieci sądowej oraz odpowiedzi europejskiej sieci sądowej na pytania zawarte w kwestionariuszu Komisji z 2013 r. Zob. także przewodnik europejskiej sieci sądowej po najlepszych praktykach oraz wspólnych minimalnych standardach, dostępny pod adresem: https://e-justice.europa.eu/content_parental_responsibility-46-pl.do?init=true

¹⁷ Zob. załącznik do niniejszego sprawozdania.

¹⁸ COM(2005) 82 final.

¹⁹ Spośród około 122 mln małżeństw w całej UE blisko 16 mln (czyli 13 %) ma charakter międzynarodowy. W 2007 r. zawarto w UE 2,4 mln małżeństw, z czego 300 000 stanowiły małżeństwa międzynarodowe; w tym samym czasie przeprowadzono 1 040 000 rozwodów, z których 140 000 (13 %) dotyczyło par międzynarodowych (zob. komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów – Wyjaśnienie sytuacji prawnej w zakresie praw własności par międzynarodowych, COM(2011) 125 final). Według danych Eurostatu z 2010 r. każdego roku w Unii zawieranych jest ponad 2,2 mln nowych małżeństw i przeprowadzanych jest około 1 mln rozwodów.

przyczyniły się do uproszczenia ram prawnych w obliczu trudnej już sytuacji, w której znajdują się takie osoby. W odniesieniu do wspomnianych przepisów napotkano jednak pewne trudności²⁰.

Po pierwsze, alternatywne (a nie hierarchiczne) podstawy jurysdykcji określone w rozporządzeniu w połączeniu z brakiem zharmonizowanych norm kolizyjnych w całej UE mogą zachęcać małżonków do prześcigania się nawzajem przy wnoszeniu do sądu sprawy o rozwód, tak aby ubiec współmałżonka i zagwarantować sobie tym samym zastosowanie do postępowania rozwodowego określonego systemu prawa celem zabezpieczenia własnych interesów²¹. W rozporządzeniu Rzym III ograniczono możliwość prześcigania się małżonków przy wnoszeniu sprawy do sądu, określając zharmonizowane przepisy służące określeniu prawa właściwego dla sporów małżeńskich w uczestniczących państwach członkowskich. Ponieważ rozporządzenie nie jest jeszcze stosowane we wszystkich państwach członkowskich, prawo właściwe w sporze małżeńskim może być jednak różne w zależności od norm kolizyjnych (rozporządzenie Rzym III lub przepisy krajowe) mających zastosowanie w państwie członkowskim postępowania. Prześciganie się małżonków przy wnoszeniu sprawy do sądu może prowadzić do stosowania prawa, z którym pozwany czuje się w niewielkim stopniu związany lub które nie uwzględnia interesów tej osoby. Ponadto utrudnia to czynności pojednawcze i pozostawia niewiele czasu na mediację.

Po drugie, w rozporządzeniu nie określa się możliwości wyznaczenia przez małżonków sądu właściwego za obopólną zgodą. W ostatnich unijnych instrumentach w sprawach cywilnych widać tendencję do dopuszczania pewnego stopnia autonomii woli stron (zob. na przykład rozporządzenie w sprawie zobowiązań alimentacyjnych z 2008 r.²² lub rozporządzenie w sprawie dziedziczenia z 2012 r.²³). Wprowadzenie w rozporządzeniu ograniczonej autonomii

²⁰ Przykładowo trudności w zakresie wykładni podstawy jurysdykcji „[sądu państwa członkowskiego], którego obywatelstwo posiadają oboje małżonkowie” (art. 3 ust. 1 lit. b)) powstają, jeżeli małżonkowie posiadają obywatelstwo tych samych dwóch państw członkowskich. Przywołując wybór przez podsądnych sądu właściwego, w szczególności w przypadku wykonywania prawa do swobodnego przemieszczania się osób, Trybunał Sprawiedliwości orzekł, że nie można przyjmować interpretacji tego przepisu, zgodnie z którą oznacza on, że pod uwagę można brać jedynie „dominujące” obywatelstwo. Właściwe są sądy państw członkowskich, których obywatelstwo posiadają małżonkowie, a małżonkowie ci mogą dokonać wyboru, przed sąd którego z państw członkowskich wniosą sprawę; sprawa C-168/08 Hadadi, Zb.Orz. 2009, s. I-06871, pkt 52, 53, 58.

²¹ Jednym z celów wniosku Komisji z 2006 r. dotyczącego zmiany rozporządzenia było zapobieganie prześciganiu się małżonków przy wnoszeniu sprawy do sądu poprzez ustanowienie zharmonizowanych norm kolizyjnych we wszystkich państwach członkowskich. Wprowadzenie zharmonizowanych norm kolizyjnych ograniczyłoby ryzyko prześcigania się małżonków przy wnoszeniu sprawy do sądu, ponieważ każdy sąd na terenie UE, do którego wpłynąłby stosowny pozew, musiałby stosować wówczas prawo wyznaczone w oparciu o wspólne zasady. Ponieważ rozporządzenie Rzym III dotyczące prawa właściwego dla rozwodu i separacji prawnej nie ma zastosowania do wszystkich państw członkowskich, nadal pozostaje problem prześcigania się małżonków przy wnoszeniu sprawy do sądu.

²² Rozporządzenie Rady (WE) nr 4/2009 z dnia 18 grudnia 2008 w sprawie jurysdykcji, prawa właściwego, uznawania i wykonywania orzeczeń oraz współpracy w zakresie zobowiązań alimentacyjnych, Dz.U. L 7 z 10.1.2009, s. 1 (zwane dalej „rozporządzeniem w sprawie zobowiązań alimentacyjnych”).

²³ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 650/2012 z dnia 4 lipca 2012 r. w sprawie jurysdykcji, prawa właściwego, uznawania i wykonywania orzeczeń, przyjmowania i wykonywania

woli stron, a tym samym dopuszczenie, aby małżonkowie uzgadniali sąd właściwy, mogłoby przynieść szczególne korzyści w przypadkach rozvodu na zgodny wniosek małżonków, tym bardziej że małżonkowie mają możliwość uzgadniania prawa właściwego dla sporów małżeńskich na mocy rozporządzenia Rzym III.

Już na podstawie odpowiedzi, które wpłynęły w związku z wnioskiem Komisji z 2006 r. dotyczącym zmiany rozporządzenia, widać było zapotrzebowanie na zwiększenie pewności i przewidywalności prawa poprzez wprowadzenie ograniczonej autonomii woli stron i zapobieganie zjawisku prześcigania się małżonków przy wnoszeniu sprawy do sądu²⁴. Z odpowiedzi wynika również, że interpretacja art. 6, w którym potwierdza się wyłączny charakter jurysdykcji określonej na podstawie art. 3, 4 i 5 rozporządzenia, może prowadzić do nieporozumień oraz że jest on zbędny, ponieważ w art. 3, 4 i 5 określa się okoliczności, w których sąd posiada wyłączną jurysdykcję²⁵.

Przepisy dotyczące jurysdykcji zaproponowane we wniosku Komisji z 2006 r. dotyczącym zmiany rozporządzenia i we wniosku Komisji z 2011 r. w sprawach w zakresie majątkowego ustroju małżeńskiego oraz przepisy dotyczące jurysdykcji zawarte w ostatnich rozporządzeniach w sprawach cywilnych²⁶ można uznać za potencjalny model służący poprawie obowiązujących przepisów dotyczących jurysdykcji w sprawach małżeńskich.

1.2. Sprawy dotyczące odpowiedzialności rodzicielskiej

Rozporządzenie obejmuje wszystkie orzeczenia w sprawach odpowiedzialności rodzicielskiej niezależnie od jakiegokolwiek związku z postępowaniem w sprawach małżeńskich w celu zapewnienia równego traktowania wszystkich dzieci. Odzwierciedla to znaczny wzrost odsetka narodzin dzieci, których rodzice nie pozostają w związku małżeńskim, jaki nastąpił na przestrzeni dwóch ostatnich dziesięcioleci niemal we wszystkich państwach członkowskich, co świadczy o zmianie modelu tradycyjnego tworzenia rodziny²⁷. Sprawy dotyczące odpowiedzialności rodzicielskiej obejmują prawo do pieczy nad dzieckiem i prawa do osobistej styczności z dzieckiem.

W rozporządzeniu ustanowiono zasadę jurysdykcji ogólnej w oparciu o zwykły pobyt dziecka (art. 8) w celu zapewnienia faktycznego związku między dzieckiem a państwem

dokumentów urzędowych dotyczących dziedziczenia oraz w sprawie ustanowienia europejskiego poświadczenia spadkowego, Dz.U. L 201 z 27.7.2012, s. 107 (zwane dalej „rozporządzeniem w sprawie dziedziczenia”).

²⁴ Wniosek Komisji z 2006 r. dotyczący zmiany rozporządzenia, s. 5.

²⁵ Wniosek Komisji z 2006 r. dotyczący zmiany rozporządzenia, s. 8. Zob. także sprawa C-68/7 Sundelind Lopez, Zb.Orz. 2007, s. I-10403.

²⁶ Wniosek Komisji w sprawie jurysdykcji, prawa właściwego, uznawania i wykonywania orzeczeń sądowych w zakresie małżeńskich ustrojów majątkowych COM(2011) 126 final (zwany dalej „wnioskiem Komisji w sprawach dotyczących małżeńskich ustrojów majątkowych”); rozporządzenie w sprawie zobowiązań alimentacyjnych; rozporządzenie w sprawie dziedziczenia.

²⁷ Każdego roku w UE-28 rodzi się ponad 5 mln dzieci (dane statystyczne Eurostatu za lata 2004–2011). Rodzice około 38,3 % dzieci urodzonych w 2010 r. nie pozostawali w związku małżeńskim, przy czym w 1990 r. odsetek narodzin takich dzieci wynosił 17,4 % (Eurostat).

członkowskim mającym jurysdykcję²⁸. Zasadę tę umacniają przepisy dotyczące jurysdykcji mające zastosowanie w sprawach dotyczących uprowadzenia dziecka za granicę (art. 10). W takich sprawach jurysdykcja sądu państwa członkowskiego, w którym dziecko miało zwykły pobyt bezpośrednio przed jego uprowadzeniem (zwanego dalej „sądem państwa członkowskiego pochodzenia”), zostaje utrzymana do czasu uzyskania przez dziecko zwykłego pobytu w innym państwie członkowskim i spełnienia określonych dodatkowych warunków, w szczególności do czasu wydania przez sąd państwa członkowskiego pochodzenia orzeczenia o prawie do pieczy nad dzieckiem, w którym nie zarządził powrotu dziecka²⁹.

Chociaż eksperci uznali przepisy w sprawie umów dotyczących jurysdykcji, sprzyjające rozstrzygnięciu spraw w drodze obopólnej zgody oraz w szczególności unikaniu rozpatrywania postępowań rozwodowych i postępowań w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej przez sądy w innych państwach członkowskich (art. 12) za użyteczne, przepisy te budzą wątpliwości pod względem interpretacji warunków, które należy spełnić³⁰. Jeżeli chodzi o przepisy dotyczące przekazania do sądu lepiej umiejscowionego dla osądzenia sprawy, jeżeli jest to zgodne z dobrem dziecka (art. 15), w określonych przypadkach pojawiają się trudności w odniesieniu do funkcjonowania tych przepisów, w szczególności ze względu na fakt, że sąd wezwany często nie informuje w terminie sądu wzywającego, że stwierdza swoją właściwość.

W przypadkach niecierpiących zwłoki może zachodzić potrzeba przyjęcia przez sądy państwa członkowskiego środków tymczasowych w odniesieniu do dziecka pozostającego na terytorium danego państwa, nawet jeżeli takie sądy nie są właściwe do orzekania co do istoty sprawy (art. 20). Trybunał Sprawiedliwości udzielił wskazówek dotyczących sposobu stosowania środków tymczasowych w sprawach dotyczących uprowadzenia dziecka. Wyjaśnił on, że sąd państwa członkowskiego, do którego dziecko zostało uprowadzone, nie może przyjąć środka tymczasowego, w ramach którego przyznaje się jednemu rodzicowi pieczę nad dzieckiem pozostającym na terytorium danego państwa, jeżeli sąd właściwy

²⁸ Trybunał Sprawiedliwości udzielił wskazówek dotyczących wykładni pojęcia miejsca zwykłego pobytu w sprawie C-523/07 A., Zb.Orz. 2009, s. I-02805 i w sprawie C-497/10 PPU Mercredi, Zb.Orz. 2010, s. I-14309. W odniesieniu do art. 8 i 10 Trybunał Sprawiedliwości stwierdził w szczególności, że zwykły pobyt dziecka odpowiada miejscu, które oddaje pewien stopień integracji dziecka w otoczeniu społecznym i rodzinnym, a ustalenie zwykłego pobytu dziecka należy do kompetencji sądu krajowego, który musi uwzględnić wszystkie okoliczności faktyczne charakterystyczne dla każdej poszczególniej sprawy.

²⁹ Trybunał Sprawiedliwości wyjaśnił wykładnię drugiego warunku w sprawie C-211/10 PPU Povse, Zb.Orz. 2010, s. I-06673. Trybunał Sprawiedliwości orzekł, że środek tymczasowy wydany przez sąd państwa członkowskiego pochodzenia nie stanowi „orzeczenia o prawie do pieczy nad dzieckiem, w którym nie zarząd[ono] powrotu dziecka”, a zatem nie może stanowić podstawy do przekazania właściwości sądom państwa członkowskiego, do którego dziecko zostało bezprawnie uprowadzone. W praktyce w przypadku, gdyby środek tymczasowy prowadził do utraty właściwości w zakresie pieczy nad dzieckiem, mogłoby to powstrzymać sąd właściwy państwa członkowskiego zwykłego miejsca pobytu dziecka przed wydaniem takiego środka tymczasowego nawet jeżeli wymagałby tego interes dziecka (pkt 47 i 50).

³⁰ W szczególności na podstawie art. 12 ust. 3.

tymczasowo przyznał pieczę jednemu rodzicowi przed uprowadzeniem, a orzeczenie to zostało objęte stwierdzeniem wykonalności w tym państwie członkowskim³¹.

Wątpliwości dotyczące wykładni budzi zasada zawisłości sprawy, na podstawie której sąd, do którego pozew lub wniosek wniesiono później, musi zawiesić postępowanie do czasu ustalenia czy sąd, do którego najpierw wniesiono pozew lub wniosek, jest właściwy do jego rozpatrzenia aby uniknąć prowadzenia równoległych postępowań w różnych państwach członkowskich i sprzecznych orzeczeń³². Trybunał Sprawiedliwości wyjaśnił, że zasada ta nie ma zastosowania w przypadkach, w których do sądu, do którego najpierw wniesiono sprawę dotyczące odpowiedzialności rodzicielskiej, zwrócono się jedynie o przyjęcie środków tymczasowych, a sądem, do którego później wniesiono sprawę o zasądzenie tych samych środków, jest sąd w innym państwie członkowskim właściwy do orzekania co do istoty sprawy³³.

Należy zbadać zakres, w jakim wykładnię podaną przez Trybunał Sprawiedliwości można by włączyć do rozporządzenia, a także należy rozważyć możliwe sposoby poprawy praktycznego stosowania niektórych przepisów.

1.3. Kwestie dotyczące jurysdykcji wspólne dla spraw małżeńskich i spraw dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej

W sprawach małżeńskich sąd państwa członkowskiego jest właściwy, jeżeli (i) co najmniej jeden małżonek ma zwykły pobyt w danym państwie członkowskim przez określony minimalny okres; lub (ii) oboje małżonkowie mają obywatelstwo danego państwa członkowskiego, niezależnie od tego, czy mieszkają w UE, czy w państwie trzecim (art. 3). Zgodnie z przepisami rozporządzenia dotyczącymi pozostałych jurysdykcji (art. 7) dostęp do sądu danego państwa członkowskiego przysługujący małżonkom posiadającym obywatelstwo różnych państw członkowskich UE i mieszkających w państwie trzecim zależy od prawa każdego państwa członkowskiego³⁴.

W sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej jurysdykcję mają sądy państwa członkowskiego, w którym w chwili wniesienia pozwu lub wniosku dziecko ma zwykły pobyt (art. 8). Jeżeli dziecko ma zwykły pobyt w państwie trzecim, sąd państwa członkowskiego nadal może mieć jurysdykcję, jeżeli została ona wyraźnie uznana przez rodziców oraz jeżeli jest zgodna z dobrem dziecka (art. 12). W przypadku braku porozumienia między rodzicami

³¹ Sprawa C-403/09 PPU *Detiček*, Zb.Orz. 2009, s. I-12193.

³² Jeżeli chodzi o przedmiotową zasadę, w sprawie C-497/10 PPU *Mercredi*, Zb.Orz. 2010, s. I-14309 Trybunał Sprawiedliwości orzekł, że orzeczenia sądu państwa członkowskiego oddalające na mocy konwencji haskiej z 1980 r. wniosek o niezwłoczny powrót dziecka pod jurysdykcję sądu drugiego państwa członkowskiego i dotyczące odpowiedzialności rodzicielskiej wobec tego dziecka nie mają wpływu na orzeczenia, które mają być wydane w tym drugim państwie członkowskim we wszczętych wcześniej i nadal zawisłych postępowaniach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej.

³³ Sprawa C-296/10 *Purrucker II*, Zb.Orz. 2010, s. I-11163.

³⁴ Zob. wniosek Komisji z 2006 r. dotyczący zmiany rozporządzenia, dokument roboczy służb Komisji SEC(2006) 949 – Ocena skutków i badanie pt. „Study on Residual Jurisdiction”, o którym mowa w załączniku do niniejszego sprawozdania.

możliwość wszczęcia postępowania przed sądem danego państwa członkowskiego w sprawie dziecka, którego miejsce zwykłego pobytu znajduje się poza UE, zależy, zgodnie z przepisami dotyczącymi pozostałych jurysdykcji, od prawa każdego państwa członkowskiego (art. 14)³⁵.

W związku z brakiem jednolitej i wyczerpującej zasady dotyczącej pozostałych jurysdykcji, w odniesieniu zarówno do spraw małżeńskich, jak i do spraw dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej, obywatele Unii nie posiadają jednakowego dostępu do wymiaru sprawiedliwości. Przepisy państw członkowskich dotyczące jurysdykcji opierają się bowiem na różnych kryteriach i nie zawsze gwarantują skuteczny dostęp do wymiaru sprawiedliwości pomimo bliskiego związku powoda lub pozwanego z danym państwem członkowskim. Może to prowadzić do sytuacji, w których w danej sprawie ani dane państwo członkowskie, ani dane państwo trzecie nie są właściwe do orzekania w danej sprawie³⁶, a także może to powodować praktyczne trudności wynikające z braku wspólnych przepisów dotyczących skuteczności orzeczeń wydanych w państwach trzecich w UE³⁷.

Ponadto w przeciwieństwie do wdrożonych niedawno instrumentów prawnych, takich jak rozporządzenie w sprawie zobowiązań alimentacyjnych lub rozporządzenie w sprawie dziedziczenia, rozporządzenie nie przewiduje *forum necessitatis*³⁸. Parlament Europejski

³⁵ Z badania pt. „Study on Residual Jurisdiction”, o którym mowa w załączniku do niniejszego sprawozdania, wynika, że istnieje duża rozbieżność między przepisami dotyczącymi jurysdykcji obowiązującymi w poszczególnych państwach członkowskich. Najistotniejszą różnicę stanowi fakt, że w około połowie państw członkowskich obywatelstwo dziecka (lub jednego z rodziców, które często jest zbieżne z obywatelstwem dziecka) stanowi wystarczającą podstawę do ustalenia jurysdykcji w państwie członkowskim takiego obywatelstwa, co jednak nie jest wystarczające w pozostałych państwach członkowskich. Chociaż w niektórych z tych państw członkowskich, w których powyższa podstawa nie obowiązuje, w określonych okolicznościach dopuszcza się wniesienie sprawy w UE w oparciu o inne podstawy w zakresie pozostałych jurysdykcji, nie ma żadnej gwarancji, że tak się stanie.

³⁶ Przykładowo taka sytuacja może mieć miejsce w sprawach małżeńskich, jeżeli małżonkowie mieszkają w państwie trzecim, w którym wyłączną podstawą określenia jurysdykcji jest obywatelstwo małżonków, lub jeżeli małżonkowie mieszkają w różnych państwach trzecich, miejsce pobytu tylko jednego małżonka nie jest wystarczającą podstawą do ustalenia jurysdykcji, a jurysdykcja ostatniego miejsca zwykłego pobytu małżonka jest niedostępna. Praktycznym przykładem jest faktyczny przypadek opisany w badaniu „A European framework for private international law”, o którym mowa w załączniku do niniejszego sprawozdania, dotyczący obywatela Włoch i jego żony będącej obywatelką Niderlandów, którzy pobrali się w państwie afrykańskim, a następnie mieszkali w nim przez szereg lat. Żona, będąca dyplomatką, z przyczyn zawodowych przeprowadziła się wraz z mężem do państwa azjatyckiego. W pewnym momencie para chciała wziąć rozwód, co okazało się jednak niemożliwe w państwie azjatyckim ich miejsca pobytu. Jurysdykcja nie była także dostępna na mocy niderlandzkich ani włoskich przepisów dotyczących jurysdykcji w sprawach rozwodowych. W tych okolicznościach sąd państwa członkowskiego byłby właściwy na mocy rozporządzenia wyłącznie w przypadku posiadania przez oboje małżonków obywatelstwa tego samego państwa członkowskiego.

³⁷ Zob. badanie pt. „Study on Residual Jurisdiction”, o którym mowa w załączniku do niniejszego sprawozdania.

³⁸ Podstawa jurysdykcji dopuszczająca w wyjątkowych przypadkach właściwość sądu państwa członkowskiego w odniesieniu do sprawy, która ma związek z państwem trzecim, w celu zaradzenia w szczególności sytuacjom odmowy ochrony prawnej, przykładowo jeżeli postępowanie nie może toczyć się w danym państwie trzecim (na przykład z powodu wojny domowej); zob. motyw 16 rozporządzenia w sprawie zobowiązań alimentacyjnych. Tradycyjnie uznaje się, że taka jurysdykcja „konieczna” opiera się na prawie do rzetelnego procesu sądowego zgodnie z art. 6 ust. 1 europejskiej konwencji praw

zajął takiej podstawy jurysdykcji w swojej rezolucji legislacyjnej z dnia 15 grudnia 2010 r. w sprawie wniosku dotyczącego rozporządzenia Rzym III³⁹.

Ponadto brak przepisów określających przypadki, w których sądy państwa członkowskiego mogą stwierdzić brak swojej właściwości na korzyść sądu w państwie trzecim, powoduje duży poziom niepewności⁴⁰. W ostatnim czasie rozporządzenie Bruksela I⁴¹ zostało zmienione rozporządzeniem Bruksela I wersja przekształcona⁴² w celu wprowadzenia, wśród innych zmian, przepisu dotyczącego przedmiotowej kwestii.

Wnioski Komisji i wprowadzone niedawno zmiany legislacyjne w sprawach cywilnych⁴³ mogą stanowić pomoc w przeglądzie rozporządzenia w zakresie powyższych kwestii, biorąc pod uwagę fakt, że w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej nadrzędną zasadą powinno być dobro dziecka.

2. UZNAWANIE I WYKONALNOŚĆ

W kontekście przepisów dotyczących uznawania i wykonalności jednym z głównych celów działań Unii jest ochrona dobra dziecka, w szczególności poprzez konkretne wyrażenie podstawowego prawa dziecka do utrzymywania kontaktu z obojgiem rodziców w art. 24 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej (zwanej dalej „Kartą”). Ponadto celem rozporządzenia jest zapewnienie swobodnego przepływu orzeczeń we wszystkich sprawach małżeńskich i we wszystkich sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej⁴⁴. Zniesienie procedury *exequatur* w dziedzinie prawa cywilnego oraz możliwe wprowadzenie wspólnych norm minimalnych w odniesieniu do uznawania i wykonalności orzeczeń dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej uznano w programie sztokholmskim⁴⁵ i planie

człowieka lub jest wręcz nakładana na mocy tego prawa, co zostało także wskazane podczas dyskusji parlamentarnych w niektórych państwach członkowskich – „Study on Residual Jurisdiction”, s. 64.

³⁹ Rezolucja P7_TA(2010)0477, pkt 3.

⁴⁰ W szczególności w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej w państwach trzecich, które nie są umawiającymi się stronami konwencji haskiej z 1996 r. Zob. badanie pt. „Study on Residual Jurisdiction”, o którym mowa w załączniku do niniejszego sprawozdania.

⁴¹ Rozporządzenie Rady (WE) nr 44/2001 z dnia 22 grudnia 2000 r. w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych, Dz.U. L 12 z 16.1.2001, s. 1.

⁴² Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1215/2012 z dnia 12 grudnia 2012 r. w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych (wersja przekształcona), Dz.U. L 351 z 20.12.2012, s. 1 (zwane dalej „rozporządzeniem Bruksela I wersja przekształcona”).

⁴³ Rozporządzenie w sprawie zobowiązań alimentacyjnych; wniosek Komisji z 2006 r. dotyczący zmiany rozporządzenia; wniosek Komisji w sprawach dotyczących małżeńskich ustrojów majątkowych; wniosek w sprawie jurysdykcji, prawa właściwego, uznawania i wykonywania orzeczeń sądowych w zakresie skutków majątkowych zarejestrowanych związków partnerskich (COM(2010) 127 final); rozporządzenie w sprawie dziedziczenia, rozporządzenie Bruksela I wersja przekształcona.

⁴⁴ Rozporządzenie stanowi, że stwierdzenie wykonalności dokumentów urzędowych oraz porozumień musi odbywać się na tych samych warunkach jak w przypadku orzeczeń, jeżeli dokumenty urzędowe oraz porozumienia są wykonalne w państwie członkowskim, w którym zostały one odpowiednio sporządzone lub zawarte. Z trudnościami wiąże się fakt, że zaświadczenia stosowane w postępowaniu w sprawie *exequatur* odnoszą się wyłącznie do „wyroków”.

⁴⁵ Program sztokholmski (dokument Rady nr 17024/09 JAI 896), pkt 3.1.2 i 3.3.2

działań służącym realizacji programu sztokholmskiego⁴⁶ za kluczowy element przyszłych prac Komisji w sprawach cywilnych.

Rozporządzenie jest pierwszym unijnym instrumentem, w którym zniesiono procedurę *exequatur* w sprawach cywilnych w odniesieniu do niektórych orzeczeń, a mianowicie w odniesieniu do orzeczeń o stwierdzonej wykonalności dotyczących prawa do osobistej styczności z dzieckiem oraz orzeczeń o stwierdzonej wykonalności dotyczących zarządzenia powrotu dziecka w sprawach o uprowadzenie dziecka. W rozporządzeniu rozszerzono również zakres stosowania zasady wzajemnego uznawania orzeczeń, obejmując nim wszystkie orzeczenia dotyczące odpowiedzialności rodzicielskiej (ochrona dziecka niezależnie od kwestii, czy rodziców łączy związek małżeński), w ten sposób realizując, zgodnie z programem sztokholmskim, pierwszy etap programu wzajemnego uznawania, przy czym ostatecznym celem pozostaje zniesienie zasady *exequatur* w odniesieniu do wszystkich orzeczeń.

Brak zniesienia procedury *exequatur* w odniesieniu do niektórych kategorii orzeczeń skutkuje złożonymi, długimi i kosztownymi postępowaniami, zwłaszcza w przypadku orzeczeń w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej. Fakt ten może również powodować sytuacje, w których zachodzi sprzeczność, jeżeli państwa członkowskie muszą uznać prawo do osobistej styczności z dzieckiem na mocy rozporządzenia (i roszczenia alimentacyjne wobec dziecka na mocy rozporządzenia w sprawie zobowiązań alimentacyjnych), przy czym jednocześnie mogą odmówić uznania prawa do pieczy przyznanego w tym samym orzeczeniu. Wynika to z faktu, że w obszarach innych niż prawo do osobistej styczności z dzieckiem i powrót dziecka w określonych sprawach dotyczących uprowadzenia, nadal można odmówić uznania orzeczenia, przywołując podstawy określone w rozporządzeniu, a orzeczenie można wykonać w innym państwie członkowskim dopiero po uzyskaniu stwierdzenia wykonalności⁴⁷.

Jeżeli chodzi o uznawanie orzeczeń zarówno w sprawach małżeńskich, jak i w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej, jako podstawę nieuznania orzeczenia rzadko stosuje się sprzeczność z „porządkiem publicznym”. W sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej w praktyce odnotowuje się znaczne rozbieżności polegające na szerszym lub węższym zakresie stosowania przedmiotowej podstawy⁴⁸. Ponadto w

⁴⁶ Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów, Przestrzeń wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości dla europejskich obywateli – Plan działań służący realizacji programu sztokholmskiego z dnia 20 kwietnia 2010 r., COM(2010) 171 final, s. 10, 12, 23.

⁴⁷ W sprawie C-195/08 PPU Rinau, Zb.Orz. 2008, s. I-05271 Trybunał Sprawiedliwości wyjaśnił, że z wyjątkiem orzeczeń o stwierdzonej wykonalności, objętych zniesieniem procedury *exequatur*, każda zainteresowana strona może przedstawić wniosek o nieuznanie orzeczenia, nawet jeżeli wcześniej nie przedstawiono żadnego wniosku o uznanie wyroku. W sprawie C-256/09 Purrucker I, Zb.Orz. 2010, s. I-07353 Trybunał Sprawiedliwości potwierdził, że przepisy dotyczące uznawania i wykonywania nie mają zastosowania do środków tymczasowych dotyczących prawa od pieczy, objętych zakresem stosowania art. 20.

⁴⁸ Badanie pt. „The Interpretation of the Public Policy Exception”, o którym mowa w załączniku do niniejszego sprawozdania.

sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej często przywoływaną podstawą sprzeciwu wobec uznania orzeczenia jest fakt, że dane orzeczenie zostało wydane bez zapewnienia dziecku możliwości bycia wysłuchanym⁴⁹. W tym względzie szczególne trudności wynikają z odmiennych przepisów państw członkowskich regulujących wysłuchanie dziecka.

Problemy wynikają również z braku jednolitej interpretacji terminu „wykonywanie” wśród państw członkowskich, który skutkuje przyjmowaniem niespójnych strategii przez państwa członkowskie w kwestii decydowania, które orzeczenia dotyczące odpowiedzialności rodzicielskiej wymagają stwierdzenia wykonalności. Taka sytuacja ma poważne konsekwencje, jeżeli na przykład osoba wyznaczona jako opiekun dziecka przez sąd jednego państwa członkowskiego zwraca się z wnioskiem o uzyskanie paszportu w innym państwie członkowskim. W takich przypadkach niektóre państwa członkowskie wymagają jedynie uznania orzeczenia przyznającego opiekę, natomiast inne państwa członkowskie, uznając wydanie paszportu za czynność wykonawczą, wymagają stwierdzenia wykonalności orzeczenia przyznającego opiekę, zanim możliwe będzie wydanie paszportu.

Zgodnie z ostatnimi przepisami Unii⁵⁰ należy rozważyć znaczenie rozszerzenia zniesienia procedury *exequatur* na inne kategorie orzeczeń. W tym względzie należy wziąć pod uwagę funkcjonowanie obecnych podstaw odmowy uznania i wykonania orzeczenia w celu ustanowienia niezbędnych gwarancji. Ponadto, wprowadzając wspólne minimalne normy proceduralne, w szczególności w odniesieniu do wysłuchania dziecka⁵¹, można zwiększyć wzajemne zaufanie między państwami członkowskim, a tym samym usprawnić stosowanie przepisów dotyczących uznawania i wykonalności.

3. WSPÓŁPRACA MIĘDZY ORGANAMI CENTRALNYMI

W rozporządzeniu określa się przepisy dotyczące współpracy między organami centralnymi w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej. Współpraca ta jest niezbędna dla skutecznego stosowania rozporządzenia. Przykładowo organy centralne muszą gromadzić informacje dotyczące sytuacji dziecka oraz prowadzić wymianę takich informacji (na

⁴⁹ Inne często przywoływane podstawy nieuznawania orzeczeń obejmowały doręczanie dokumentów, jeżeli orzeczenie zostało wydane zaocznie, niedopełnienie procedury określonej w rozporządzeniu w odniesieniu do umieszczania dziecka poza rodziną w innym państwie członkowskim oraz fakt, że orzeczenie wydano bez zapewnienia zainteresowanemu rodzicowi możliwości bycia wysłuchanym. Wymienione podstawy stanowią istotne kwestie dotyczące prawa do skutecznego środka prawnego i dostępu do bezstronnego sądu gwarantowanego na mocy art. 47 Karty.

⁵⁰ Rozporządzenie (WE) nr 805/2004 w sprawie utworzenia Europejskiego Tytułu Egzekucyjnego dla roszczeń bezspornych; rozporządzenie nr 1896/2006 ustanawiające postępowanie w sprawie europejskiego nakazu zapłaty; rozporządzenie nr 861/2007 ustanawiające europejskie postępowanie w sprawie drobnych roszczeń; rozporządzenie w sprawie zobowiązań alimentacyjnych; rozporządzenie Bruksela I wersja przekształcona.

⁵¹ Zob. także na przykład rozważania dotyczące przyszłych norm minimalnych dotyczących doręczania dokumentów – sprawozdanie Komisji dla Parlamentu Europejskiego, Rady i Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego na temat stosowania rozporządzenia nr 1393/2007 Parlamentu Europejskiego i Rady dotyczącego doręczania w państwach członkowskich dokumentów sądowych i pozasądowych w sprawach cywilnych i handlowych.

przykład w związku z postępowaniem dotyczącym prawa do pieczy lub powrotu dziecka), udzielać pomocy podmiotom odpowiedzialności rodzicielskiej w doprowadzeniu do uznania i wykonania wydanych na ich rzecz orzeczeń (zwłaszcza orzeczeń dotyczących prawa do osobistej styczności z dzieckiem oraz powrotu dziecka) oraz ułatwiać mediację. Ponadto organy centralne odbywają regularne posiedzenia w ramach europejskiej sieci sądowej w celu wymiany opinii dotyczących stosowanych przez nie praktyk, a także posiedzenia dwustronne w celu omówienia spraw bieżących⁵².

Współpraca między organami centralnymi, w szczególności w ramach rozmów dwustronnych, okazała się niezwykle przydatna w związku ze sprawami dotyczącymi uprowadzenia dziecka za granicę. Jeżeli chodzi o tego rodzaju sprawy, w programie sztokholmskim wyraźnie stwierdza się, że poza skutecznym wdrażaniem istniejących instrumentów prawnych w tej dziedzinie, należy przeanalizować możliwość wykorzystywania mediacji rodzinnej na poziomie międzynarodowym, z jednoczesnym uwzględnianiem dobrych praktyk w państwach członkowskich. W związku z powyższym grupa robocza utworzona w ramach europejskiej sieci sądowej została upoważniona do przedstawiania wniosków dotyczących skutecznych sposobów poprawy korzystania z mediacji rodzinnej w sprawach dotyczących uprowadzenia dziecka za granicę przez jednego z rodziców⁵³.

Pomimo zasadniczo prawidłowego funkcjonowania przepisów dotyczących współpracy, uznano, że nie są one wystarczająco szczegółowe. W szczególności eksperci zgłosili trudności w związku z obowiązkiem gromadzenia informacji dotyczących sytuacji dziecka i wymieniania się takimi informacjami⁵⁴. Główne problemy dotyczą wykładni przedmiotowego przepisu, nie zawsze terminowego składania wniosków o udzielenie informacji oraz tłumaczenia wymienianych informacji. Odnotowuje się ponadto znaczne różnice między państwami członkowskimi pod względem pomocy udzielanej przez organy centralne na rzecz podmiotów odpowiedzialności rodzicielskiej dążących do wykonania orzeczeń dotyczących prawa do osobistej styczności z dzieckiem.

Skuteczność przepisów dotyczących współpracy można by zwiększyć, bazując na innych instrumentach z zakresu prawa rodzinnego (zwłaszcza na rozporządzeniu w sprawie zobowiązań alimentacyjnych) lub opracowując przewodniki dotyczące dobrych praktyk zgodne z przewodnikiem europejskiej sieci sądowej na temat spraw dotyczących uprowadzenia dziecka⁵⁵. Ponadto Komisja nadal będzie przyczyniać się do budowania zaufania między państwami członkowskimi, w tym z organami państw członkowskich

⁵² Od 2010 r. w ramach posiedzeń dwustronnych omówiono 155 spraw.

⁵³ Zob. dokument Rady 16121/10, JUSTCIV 194, z dnia 12 listopada 2010 r., Wnioski z seminarium ministerialnego zorganizowanego przez prezydencję belgijską poświęconego międzynarodowej mediacji rodzinnej w sprawach dotyczących uprowadzenia dziecka za granicę przez jedno z rodziców, dostępny pod adresem <http://register.consilium.europa.eu>

⁵⁴ Artykuł 55 lit. a).

⁵⁵ Przewodnik europejskiej sieci sądowej po najlepszych praktykach oraz wspólnych minimalnych standardach:
https://e-justice.europa.eu/content_parental_responsibility-46-pl.do?init=true

odpowiedzialnymi za ochronę dzieci, w celu zwiększenia zrozumienia transgranicznego kontekstu i uznawania orzeczeń wydawanych w innym państwie członkowskim.

4. UPROWADZENIE DZIECKA ZA GRANICĘ PRZEZ JEDNEGO Z RODZICÓW: WYDANIE ZARZĄDZENIA POWROTU

W sytuacjach, w których rodzice mieszkają razem, zazwyczaj wspólnie ponoszą odpowiedzialność rodzicielską względem swoich dzieci. W przypadku separacji lub rozwodu rodzice muszą podjąć decyzję, w drodze wzajemnego porozumienia lub na drodze sądowej, w sprawie wykonywania tej odpowiedzialności w przyszłości. Jednym z głównych zagrożeń, na jakie narażone jest dziecko w sprawach dotyczących separacji lub rozwodu, jest jednak jego uprowadzenie przez jednego z rodziców z państwa zwykłego pobytu dziecka. Szkodliwy wpływ uprowadzenia dziecka przez jednego z rodziców na dziecko i na rodzica, któremu dziecko uprowadzono, jest na tyle istotny, że spowodował podjęcie środków zarówno na szczeblu międzynarodowym, jak i na szczeblu unijnym.

Jednym z głównych celów rozporządzenia jest zapobieganie przypadkom uprowadzenia dziecka z jednego państwa członkowskiego do innego oraz ochrona dziecka przed szkodliwymi skutkami uprowadzenia dzięki ustanowieniu procedur służących zapewnieniu szybkiego powrotu dziecka do państwa członkowskiego, w którym znajdowało się miejsce zwykłego pobytu dziecka bezpośrednio przed uprowadzeniem⁵⁶. W tym względzie rozporządzenie stanowi uzupełnienie konwencji haskiej z 1980 r., wyjaśniając niektóre z przedstawionych w niej aspektów, w szczególności kwestię wysłuchania dziecka, termin na wydanie orzeczenia liczony od wniesienia pozwu lub wniosku o powrót dziecka oraz podstawy odmowy powrotu dziecka. Ponadto w rozporządzeniu wprowadza się przepisy regulujące sprzeczne orzeczenia zarządzające powrót dziecka i orzeczenia odmawiające zarządzenia powrotu dziecka wydane w różnych państwach członkowskich.

Trybunał Sprawiedliwości i Europejski Trybunał Praw Człowieka określiły w swoim orzecznictwie szereg zasad dotyczących uprowadzenia dziecka za granicę, kierując się przede wszystkim dobrem dziecka. Trybunał Sprawiedliwości utrzymał zasadę, zgodnie z którą w rozporządzeniu dąży się do zapobiegania uprowadzaniu dziecka z jednego państwa członkowskiego do innego oraz do doprowadzenia do niezwłocznego powrotu dziecka, jeżeli dojdzie do jego uprowadzenia⁵⁷. W tym względzie Europejski Trybunał Praw Człowieka orzekł⁵⁸, że w przypadku ustalenia, że doszło do bezprawnego uprowadzenia dziecka,

⁵⁶ W 2008 r. doszło do wymiany 706 wniosków o wydanie dziecka między państwami członkowskimi. Z danych statystycznych wynika, że ogólny wskaźnik powrotów z jednego państwa członkowskiego do drugiego wyniósł 52 % w 2008 r., natomiast, jeżeli chodzi o sytuacje, w których państwem żądającym wydania dziecka było państwo trzecie, wskaźnik ten wyniósł 39 %: Analiza statystyczna wniosków złożonych w 2008 r. zgodnie z Konwencją haską dotyczącą cywilnych aspektów uprowadzenia dziecka za granicę z dnia 25 października 1980 r. – część II – sprawozdanie regionalne, wstępny dokument nr 8 B — aktualizacja w listopadzie 2011 r., na potrzeby posiedzenia Komisji Specjalnej z czerwca 2011 r., dostępny pod adresem <http://www.hcch.net>

⁵⁷ Sprawa C-195/08 PPU Rinau, Zb.Orz. 2008, s. I-05271, pkt 52.

⁵⁸ Zob. na przykład sprawy *Sneersone i Campanella przeciwko Włochom* (skarga nr 14737/09), pkt 85 ppkt (iv); *Iglesias Gil i A.U.I. przeciwko Hiszpanii* (skarga nr 56673/00); *Ignaccolo-Zenide przeciwko*

państwo członkowskie ma obowiązek podjąć odpowiednie i skuteczne działanie w celu zapewnienia powrotu dziecka, a brak podjęcia tego rodzaju działania stanowi naruszenie prawa do życia rodzinnego określonego w art. 8 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności (zwanej dalej „EKPC”)⁵⁹.

Rozporządzenie stanowi, że sąd, do którego wniesiono pozew lub wniosek o powrót dziecka, musi wydać orzeczenie nie później niż w terminie sześciu tygodni od wniesienia takiego pozwu lub wniosku. Sądy państw członkowskich nie zawsze były w stanie dotrzymać tego terminu⁶⁰. Nie ma jednak wątpliwości, co potwierdzają eksperci, że sześciotygodniowy termin na wydanie orzeczenia ma podstawowe znaczenie dla zasygnalizowania znaczenia, jakie ma zagwarantowanie szybkiego powrotu dziecka.

W przypadku konfliktu między orzeczeniem odmawiającym zarządzenia powrotu dziecka, wydanym przez sąd w państwie członkowskim, do którego dziecko zostało uprowadzone, a późniejszym orzeczeniem zarządzającym powrót, przyjętym przez sąd państwa członkowskiego pochodzenia, zgodnie z rozporządzeniem konflikt taki rozsądza się na rzecz orzeczenia zarządzającego powrót dziecka w celu zapewnienia powrotu dziecka⁶¹: jeżeli orzeczenie zostało zatwierdzone przez sąd państwa członkowskiego pochodzenia, wobec orzeczenia zarządzającego powrót znosi się procedurę *exequatur*, co oznacza, że dane orzeczenie jest bezpośrednio uznawane i wykonalne w państwie członkowskim, do którego dziecko zostało uprowadzone, bez konieczności stwierdzenia wykonalności oraz bez możliwości odmowy uznania takiego orzeczenia⁶². Tego rodzaju orzeczenie zarządzające powrót nie musi zostać poprzedzone orzeczeniem kończącym postępowanie w sprawie dotyczącej prawa do pieczy, ponieważ służy ono również ułatwieniu rozwiązania kwestii prawa pieczy nad dzieckiem⁶³.

⁵⁹ Rumunii (skarga nr 31679/96), Maire przeciwko Portugalii (skarga nr 48206/99); PP przeciwko Polsce (skarga nr 8677/03) oraz Raw przeciwko Francji (skarga nr 10131/11).

W niektórych sprawach Europejski Trybunał Praw Człowieka orzekł również, że zapewnienie powrotu dziecka może stanowić naruszenie art. 8 europejskiej konwencji praw człowieka, w szczególności w sprawach, w których uznał, że wezwany sąd nie docenił wagi problemów, które dziecko prawdopodobnie doświadczyłoby w związku z powrotem do swojego państwa pochodzenia, że wezwany sąd nie dysponował informacjami wystarczającymi do określenia, czy istniało ryzyko w rozumieniu art. 13 lit. b) konwencji haskiej z 1980 r. lub że wezwany sąd nie przeprowadził skutecznej oceny zarzutów skarżącego na mocy art. 13 lit. b) konwencji haskiej z 1980 r. Zob. na przykład sprawy *Šneersons i Kampanella przeciwko Włochom* (skarga nr 14737/09), pkt 95; *B przeciwko Belgii* (skarga nr 4320/11), pkt 76; *X przeciwko Łotwie* (skarga nr 27853/09), pkt 119.

⁶⁰ W 2008 r. 15 % wniosków wymienionych między państwami członkowskimi rozstrzygnięto w terminie 6 tygodni: zob. analiza statystyczna, o której mowa w przypisie 56.

⁶¹ Artykuł 11 ust. 8 i art. 42.

⁶² Ponieważ celem rozporządzenia jest zapewnienie szybkiego powrotu dziecka, wydanie zaświadczenia przez sąd pochodzenia w związku z powrotem dziecka nie może podlegać środkom zaskarżenia, a jedyne zarzuty, jakie można postawić w związku z zaświadczeniem, dotyczą jego sprostowania lub wątpliwości co do jego autentyczności zgodnie z prawem państwa członkowskiego pochodzenia, art. 43 ust. 2 i sprawa C-211/10 PPU *Povse*, Zb.Orz. 2010, s. I-06673, pkt 73.

⁶³ Sprawa C-211/10 PPU *Povse*, Zb.Orz. 2010, s. I-06673, pkt 53. Zgodnie z orzeczeniem wydanym w sprawie C-195/08 PPU *Rinau*, Zb.Orz. 2008, s. I-05271 z chwilą gdy orzeczenie odmawiające zarządzenia powrotu dziecka zostało wydane i przekazane do wiadomości sądu państwa pochodzenia, dla celów sądu pochodzenia wydającego orzeczenie zarządzające powrót, dla którego wydano

Sąd państwa członkowskiego pochodzenia wydaje zaświadczenie towarzyszące orzeczeniu zarządzającemu powrót tylko wtedy, jeżeli w toczącym się przed nim postępowaniu zastosowano określone gwarancje proceduralne, w szczególności jeżeli strony i dziecko miały możliwość bycia wysłuchanymi⁶⁴. Różnice w stosowaniu takich gwarancji przez poszczególne państwa członkowskie, zwłaszcza w zakresie wysłuchania dziecka, mogą prowadzić do pojawiania się problemów na etapie wykonania.

W związku z powyższym można by zbadać, czy włączenie do rozporządzenia stosownego orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości ułatwiłoby stosowanie przepisów dotyczących wydawania orzeczeń zarządzających powrót. Należy również rozważyć przyjęcie wspólnych norm minimalnych dotyczących wysłuchania dziecka w celu zwiększenia skuteczności orzeczeń zarządzających powrót.

5. OGÓLNE KWESTIE DOTYCZĄCE WYKONANIA

Szereg kwestii w zakresie wykonania odnosi się przekrojowo do spraw dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej i orzeczeń zarządzających powrót w sprawach dotyczących uprowadzenia dziecka przez jednego z rodziców.

Rozporządzenie stanowi, że orzeczenie wydane przez sąd innego państwa członkowskiego, którego wykonalność została stwierdzona w państwie członkowskim wykonania, podlega wykonaniu na tych samych warunkach, które stosuje się do orzeczeń wydanych w tym państwie członkowskim⁶⁵.

Ponieważ do postępowania w sprawie wykonania orzeczenia właściwe jest prawo państwa członkowskiego wykonania oraz w związku z występowaniem różnic między przepisami krajowymi, powstają problemy związane z wykonywaniem orzeczeń dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej. Niektóre systemy krajowe nie zawierają zasad szczególnych dotyczących wykonywania orzeczeń z zakresu prawa rodzinnego, a strony muszą korzystać z procedur dostępnych w odniesieniu do zwykłych orzeczeń z zakresu prawa cywilnego lub handlowego, w których nie uwzględnia się faktu, że w obszarze odpowiedzialności rodzicielskiej upływ czasu przynosi nieodwracalne skutki⁶⁶. Stosowanie różnych procedur państw członkowskich (przykładowo w odniesieniu do prawa do odwołania, które skutkuje zawieszeniem skuteczności orzeczenia) może zatem nie gwarantować skutecznego i szybkiego wykonywania orzeczeń.

zaświadczenie, bez znaczenia jest, że orzeczenie odmawiające zarządzenia powrotu dziecka nie jest orzeczeniem kończącym postępowanie w sprawie lub zostało uchylone, o ile powrót dziecka w rzeczywistości nie nastąpił.

⁶⁴ Podobne gwarancje mają zastosowanie do orzeczeń dotyczących prawa do osobistej styczności z dzieckiem, dla których wydano zaświadczenie.

⁶⁵ Artykuł 47.

⁶⁶ Zob. dokument pt. „Comparative study on enforcement procedures of family rights”, o którym mowa w załączniku do niniejszego sprawozdania.

Jeżeli chodzi w szczególności o wykonywanie orzeczeń zarządzających powrót w przypadkach uprowadzenia dziecka przez jednego z rodziców, rozporządzenie stanowi, że orzeczenie zarządzające powrót, dla którego wydano zaświadczenie, wydane przez sąd państwa członkowskiego pochodzenia podlega wykonaniu w państwie członkowskim wykonania na tych samych warunkach, które stosuje się do orzeczeń wydanych w tym państwie członkowskim, oraz nie może podlegać wykonaniu, jeżeli nie da się go pogodzić z późniejszym wykonalnym orzeczeniem⁶⁷.

W swoim orzecznictwie Trybunał Sprawiedliwości umocnił pozycję sądów państwa członkowskiego. Zgodnie z jego orzecznictwem do sądów państwa członkowskiego wykonania nie można wnieść żadnych zarzutów kwestionujących wykonanie orzeczenia zarządzającego powrót, dla którego wydano zaświadczenie, a późniejsze wykonalne orzeczenie może odnosić się wyłącznie do orzeczenia wydanego przez sąd państwa członkowskiego pochodzenia. Ponadto wyłącznie sądy państwa członkowskiego pochodzenia są uprawnione do rozpatrywania zarzutów kwestionujących wydane przez nie orzeczenie, wniosku o zawieszenie wykonania orzeczenia zarządzającego powrót, dla którego wydano zaświadczenie, oraz zmiany okoliczności, do której doszło po wydaniu orzeczenia zarządzającego powrót, dla którego wydano zaświadczenie, które to okoliczności mogą być niekorzystne w kontekście dobra dziecka⁶⁸. Podobnie sąd w państwie członkowskim wykonania nie może sprzeciwić się wykonaniu orzeczenia zarządzającego powrót, dla którego wydano zaświadczenie, twierdząc, że sąd państwa członkowskiego pochodzenia mógł naruszyć przepisy dotyczące zaświadczenia interpretowane zgodnie z art. 24 Karty dotyczącym praw dziecka, ponieważ wyłącznie sąd państwa członkowskiego jest właściwy do dokonania oceny, czy doszło do tego rodzaju naruszenia⁶⁹. Europejski Trybunał Praw Człowieka przedstawił podobne uzasadnienie w swoim orzecznictwie⁷⁰.

W praktyce nadal występują problemy w związku z faktycznym wykonywaniem orzeczeń zarządzających powrót⁷¹, niezależnie od tego, czy chodzi o wykonanie orzeczenia zarządzającego powrót na terytorium państwa członkowskiego, do którego dziecko zostało uprowadzone, wydanego przez to państwo członkowskie⁷², czy też o wykonanie w tym państwie członkowskim orzeczenia zarządzającego powrót, dla którego wydano zaświadczenie, wydanego przez sąd państwa członkowskiego pochodzenia. Ponieważ do postępowania w sprawie wykonania orzeczenia właściwe jest prawo państwa członkowskiego wykonania, poszczególne państwa członkowskie stosują różne środki wykonawcze. W niektórych państwach członkowskich postępowania w sprawie wykonania orzeczenia mogą

⁶⁷ Te same przepisy dotyczące wykonania mają zastosowanie do orzeczeń dotyczących prawa do osobistej styczności z dzieckiem, dla których wydano zaświadczenie; art. 47.

⁶⁸ Sprawa C-211/10 PPU Povse, Zb.Orz. 2010, s. I-06673, pkt 74–83.

⁶⁹ Sprawa C-491/10 Zarraga, Zb.Orz. 2010, s. I-14247.

⁷⁰ Sprawa Povse przeciwko Austrii (skarga nr 3890/11), pkt 81–82.

⁷¹ Skargi obywateli dotyczą przeważnie uciążliwych postępowań w sprawie wykonania orzeczenia, długich postępowań i różniących się praktyk organów krajowych.

⁷² Zob. na przykład sprawy wniesione przed Europejski Trybunał Praw Człowieka: PP przeciwko Polsce (skarga nr 8677/03); Shaw przeciwko Węgrom (skarga nr 6457/09); Raw przeciwko Francji (skarga nr [10131/11](#)).

się toczyć ponad rok, ponieważ sądy wykonawcze ponownie badają istotę sprawy⁷³, mimo że orzeczenia zarządzające powrót powinny podlegać natychmiastowemu wykonaniu. W tym względzie Trybunał Sprawiedliwości orzekł, że nawet jeżeli przedmiotem rozporządzenia nie jest ujednolicenie przepisów prawa materialnego i przepisów proceduralnych państw członkowskich, istotne jest jednak, aby przepisy krajowe stosowano bez uszczerbku dla praktycznych skutków rozporządzenia⁷⁴. Europejski Trybunał Praw Człowieka podobnie podkreślił, że postępowania dotyczące powrotu dziecka i wykonanie orzeczenia kończącego postępowanie w sprawie, związanego z powrotem dziecka, należy przeprowadzać w trybie pilnym, ponieważ upływ czasu może mieć nieodwracalny wpływ na relacje między dzieckiem a rodzicem, z którym dziecko nie mieszka. Adekwatność danego środka należy zatem oceniać na podstawie sprawności jego wykonania⁷⁵.

Głównym celem strategicznym Unii w obszarze prawa cywilnego procesowego jest niedopuszczenie, aby granice między państwami członkowskimi stanowiły przeszkodę w wykonywaniu orzeczeń w sprawach cywilnych. W celu zapewnienia skuteczniejszego stosowania rozporządzenia, zwłaszcza w podstawowym obszarze, jakim jest powrót dziecka, Komisja dokona przeglądu wykonywania orzeczeń w przedmiotowym obszarze, z uwzględnieniem adekwatności wprowadzenia wspólnych norm minimalnych dotyczących wykonania.

6. UMIESZCZENIE DZIECKA POZA RODZINĄ W INNYM PAŃSTWIE CZŁONKOWSKIM

Artykuł 56 rozporządzenia zawiera przepisy szczegółowe dotyczące umieszczenia dziecka w placówce opiekuńczej lub w rodzinie zastępczej w innym państwie członkowskim. Jeżeli sąd państwa członkowskiego rozważa umieszczenie dziecka poza rodziną w innym państwie członkowskim i o ile w państwie przyjmującym wymagana jest interwencja organu publicznego w sprawach krajowych dotyczących umieszczenia dziecka poza rodziną, sąd musi skonsultować się z organem centralnym lub z innym właściwym organem w państwie przyjmującym i uzyskać zgodę danego właściwego organu w takim państwie, zanim wyda orzeczenie o umieszczeniu dziecka poza rodziną. Obecnie procedury w zakresie konsultacji i zgody reguluje prawo krajowe przyjmującego państwa członkowskiego, co oznacza, że zastosowanie mają różne wewnętrzne procedury państw członkowskich. W stosownych przypadkach organy centralne muszą współpracować, zapewniając informacje i pomoc⁷⁶.

Trybunał Sprawiedliwości potwierdził, że zanim orzeczenie w sprawie umieszczenia dziecka poza rodziną będzie mogło zostać wykonane w przyjmującym państwie członkowskim, musi zostać stwierdzona wykonalność danego orzeczenia w tym państwie. Jedną z przyczyn nieuznania stwierdzenia wykonalności orzeczenia o umieszczeniu dziecka poza rodziną w

⁷³ Przykładowo w niektórych państwach członkowskich w przepisach dotyczących wykonania dopuszcza się wnoszenie odwołań od tytułów egzekucyjnych.

⁷⁴ Sprawa C-195/08 PPU Rinau, Zb.Orz. 2008, s. I-05271, pkt 82.

⁷⁵ Zob. na przykład sprawa Shaw przeciwko Węgrom (skarga nr 6457/09) oraz Raw przeciwko Francji (skarga nr 10131/11).

⁷⁶ Artykuł 55 lit. d).

innym państwie członkowskim jest nieprzestrzeganie procedury określonej w art. 56 rozporządzenia⁷⁷, tak aby uniknąć nakładania na państwo przyjmujące środka w zakresie umieszczenia dziecka poza rodziną. Aby nie pozbawiać rozporządzenia skuteczności, Trybunał Sprawiedliwości stwierdził również, że orzeczenie dotyczące stosowania stwierdzenia wykonalności należy wydać szczególnie szybko, a wnoszone odwołania od takiego orzeczenia nie będą skutkować jego zawieszeniem⁷⁸. Niezależnie od tych uwag eksperci zgłaszają, że stosowanie postępowania w sprawie *exequatur* w odniesieniu do orzeczeń o umieszczeniu dziecka poza rodziną jest niezwykle uciążliwe w świetle potrzeb dziecka.

Można zatem rozważyć stosowanie wspólnej, jednolitej procedury, która umożliwia sprawniejsze i skuteczniejsze stosowanie przepisów dotyczących umieszczania dziecka poza rodziną w innym państwie członkowskim, stanowiącej środek służący wyeliminowaniu zgłoszonych problemów.

WNIOSEK

Rozporządzenie jest dobrze funkcjonującym instrumentem, przynoszącym znaczne korzyści obywatelom. Ułatwia ono rozstrzyganie transgranicznych sporów w sprawach małżeńskich i w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej za sprawą kompleksowego systemu przepisów dotyczących jurysdykcji, skutecznego systemu współpracy między organami centralnymi państw członkowskich, zapobiegania prowadzeniu równoległych postępowań oraz swobodnego przepływu orzeczeń, dokumentów urzędowych i porozumień. Za szczególnie przydatne uznaje się przepisy dotyczące powrotu dziecka, uzupełniające konwencję haską z 1980 r., których celem jest zapobieganie uprowadzaniu dziecka przez jednego z rodziców z jednego państwa członkowskiego do innego.

Z danych i wstępnych informacji zwrotnych od ekspertów wynika jednak, że istniejące przepisy można usprawnić. Aby dokonać kompleksowej analizy problemów określonych w niniejszym sprawozdaniu, Komisja zamierza przeprowadzić dalszą strategiczną ocenę istniejących przepisów i ich skutków dla obywateli. W tym celu Komisja przeprowadzi również konsultacje społeczne. W razie potrzeby Komisja podejmie działanie w oparciu o wyniki przedmiotowej oceny i odpowiedzi uzyskane w ramach konsultacji społecznych.

⁷⁷ Artykuł 31 ust. 2 i art. 23 lit. g).

⁷⁸ Sprawa C-92/12 PPU Health Service Executive.

Załącznik

Badanie z 2012 r. „A European framework for private international law: current gaps and future perspectives”, przeprowadzone przez prof. dr Xandrę Kramer (dyrektor ds. naukowych), Michiela de Rooij, LLM (kierownik projektu), dr Vesnę Lazić, dr Richarda Blauwhoffa oraz Lisette Frohn, LLM, dostępne pod adresem:

<http://www.europarl.europa.eu/document/activities/cont/201212/20121219ATT58300/20121219ATT58300EN.pdf>

Badanie z 2010 r. „The parental responsibility, child custody and visitation rights in cross-border separations”, przeprowadzone przez Institut Suisse de droit comparé (ISDC), dostępne pod adresem:

[http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2010/425615/IPOL-PETI_ET\(2010\)425615_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2010/425615/IPOL-PETI_ET(2010)425615_EN.pdf)

Badanie z 2010 r. „Cross-border exercise of visiting rights”, przeprowadzone przez dr Gabrielę Thoma-Twaroch, prezes Sądu Rejonowego Josefstadt w Wiedniu, dostępne pod adresem:

[http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/note/join/2010/432735/IPOL-JURI_NT\(2010\)432735_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/note/join/2010/432735/IPOL-JURI_NT(2010)432735_EN.pdf)

Badanie z 2010 r. pt. „Interpretation of the Public Policy Exception as referred to in EU Instruments of Private International and Procedural Law”, przeprowadzone przez prof. Burkharda Hessa oraz prof. Thomasa Pfeiffera, Uniwersytet w Heidelbergu, dostępne pod adresem:

[http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2011/453189/IPOL-JURI_ET\(2011\)453189_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2011/453189/IPOL-JURI_ET(2011)453189_EN.pdf)

Sprawozdania z 2007 r. dotyczące badania pt. „Study on Residual Jurisdiction”, sporządzone przez prof. A. Nuyts, dostępne pod adresem:

http://ec.europa.eu/justice_home/doc_centre/civil/studies/doc_civil_studies_en.htm

Dokument pt. „Comparative study on enforcement procedures of family rights” z 2007 r., sporządzony przez Instytut imienia T.M.C. Assera, dostępny pod adresem:

http://ec.europa.eu/justice_home/doc_centre/civil/studies/doc_civil_studies_en.htm

Dokument z 2006 r. pt. „Study to inform a subsequent Impact Assessment on the Commission proposal on jurisdiction and applicable law in divorce matters”, sporządzony przez Europejskie Konsorcjum ds. Oceny Polityki Europejskiej (EPEC) – dokument roboczy służb Komisji – ocena skutków SEC(2006) 949.

Ocena z 2002 r. pt. „Practical problems resulting from the non-harmonisation of choice of Law rules in Divorce Matters”, sporządzona przez Instytut imienia T.M.C. Assera, dostępna pod adresem:

http://ec.europa.eu/justice_home/doc_centre/civil/studies/doc_civil_studies_en.htm